

Per Kristian Eide
Nevrokirurgisk avdeling, Oslo Universitetssykehus - Rikshospitalet

Pressens Faglige Utvalg
Postboks 46 Sentrum, 0102 Oslo

Oslo, 21. september 2015

KLAGE PÅ TV 2

Jeg klager med dette på tv- og nettavisreportasjer som TV 2 publiserte 2. februar 2015. Tv-reportasjene i vedlegg 8 og 9 ble og blir publisert på nett (TV2.no).

INNHOLD

1. Fremstilte det som om flere pasienter fikk hjerneblødning ene og alene på grunn av forskningsprosjektet. Utelot at Helsetilsynet konkluderte at det er umulig å fastslå dette. Utelot også min imøtegåelse på dette punkt s. 2
2. Fremstilte det som om to personer døde på grunn av forskningen s. 6
3. Ble ikke konfrontert med påstand om risiko for dødelig utgang, fikk ikke imøtegå. Faktafeil: at dødelig utgang var en del av risikobildet s. 7
4. Utelot min imøtegåelse av påstand om at vevsprøven ikke var ment å ha diagnostisk nytteverdi. Utelot viktig del av Helsetilsynets avgjørelse s. 8
5. Utelot imøtegåelse av beskyldning om lovbrudd fordi pasientene ikke var godt nok opplyst om risiko for hjerneblødning s. 11
6. Ble ikke konfrontert med og fikk ikke imøtegå Bjørkes beskyldning om at *ingen* av pasientene ble informert om risiko for hjerneblødning s. 12
7. Tok ikke med imøtegåelse av Helsetilsynets konklusjon om brudd på meldeplikten s. 13
8. Tok ikke med imøtegåelse av påstand om at mange av pasientene sier de ikke forstod at hjerneblødning var en del av risikobildet s. 14
9. Imøtegåelse av Knut Fredriks Thornes beskyldninger ble utelatt s. 15
10. Ble ikke konfrontert med påstand om brudd på helseforskningsloven § 13 om innhenting av samtykke s. 16
11. Ble ikke konfrontert med insinuasjon om deltagende pasienter ikke var samtykkekompetente s. 17
12. Ingen minimumsmengde for samtidig imøtegåelse s. 18
13. PFU: ”samtidig imøtegåelse gjelder uavhengig av identifisering” s. 18
14. Til slutt s. 19

1. Fremstilte det som om flere pasienter fikk hjerneblødning ene og alene på grunn av forskningsprosjektet. Utelot at Helsetilsynet konkluderte at det er umulig å fastslå dette. Utelot også min imøtegåelse på dette punkt

(Fra introduksjonen i tv-innslag kl. 18.38)

Fra tv-innslag 2. februar 2015 kl. 18.38 (vedlegg 8):

Tekstplakat: "Flere fikk hjerneblødning"

(...)

TV 2-journalist Hanne Taalesen: Det har gått to år siden TV 2 for første gang fortalte om at to pasienter fikk hjerneblødning etter å ha deltatt på et forskningsprosjekt på Oslo universitetssykehus.

(...)

Taalesen: Men som TV 2 tidligere har fortalt i flere saker, er det mange av pasientene som sier de ikke forstod at de blant annet risikerte hjerneblødning ved å si ja til å være med.

(...)

Taalesen: Helsetilsynet konkluderer også med at sykehuset brøt loven da de *ikke* meldte fra til Helsetilsynet at det hadde oppstått skader.

Fra tv-innslag 2. februar 2015 kl. 21.14 (vedlegg 9):

Kvinnelig nyhetsoppleser: Oslo universitetssykehus brøt loven da de ikke opplyste pasientene godt nok om risikoen for hjerneblødning under et forskningsprosjekt.

(...)

TV 2-journalist Sophie Lund Aaserud: I to år har Statens helsetilsyn gransket forskningsprosjektet der to av pasientene som var med fikk alvorlig hjerneblødning.

TV 2 fortsetter å skape inntrykk av at forskning førte til hjerneblødninger, til tross for at Helsetilsynet sier at det vet vi ikke med sikkerhet

I PFU-sak 141/13 ble det dokumentert (s. 152 i klagers tilsvar) at TV 2 i 58 nyhetssaker konstaterte uten forbehold at det ene og alene var forskningen (vevsprøven) som forårsaket hjerneblødning hos to pasienter. Påstanden var en av de sentrale bæresøylene i TV 2-kampanjen og skandaliseringen av meg.

Som det fremgår av sitatene fra tv-innslagene ovenfor, fremstilte TV 2 det også 2. februar 2015 uten forbehold som om min forskning førte til hjerneblødning hos "flere pasienter".

Helsetilsynets konklusjon: Umulig å si sikkert hva som forårsaket hjerneblødning

I tilsynets avgjørelse står det følgende under "Vurdering av årsaken til komplikasjonene" (vedlegg 11):

"Det er vanskelig å vurdere hvorvidt det var ICP-målingen, hjernebiopsien eller ICP-måling kombinert med hjernebiopsitaking som medførte at to av de tre pasientene fikk hjerneblødning. Likeledes er det vanskelig å vurdere hvilken/hvilke av faktorene som gjorde at den ene pasienten fikk hjerneinfarkt med blødning.

(...)

Statens helsetilsyn legger imidlertid til grunn at hjerneblødningene hos pasient 2 og 3 var relatert til prosedyrene (innleggelse av ICP-måler og biopsi) som ble gjennomført i tilknytning til forskningsprosjektet."

Alvorlig utelatelse av sentral opplysning

TV 2 dekket 2. februar 2015 Helsetilsynets avgjørelse i tilsynssaken, som ble offentliggjort denne dagen. Kan det virkelig være i tråd med god presseskikk at TV 2 i de kringkastede tv-innslagene kl. 18.38 og 21.14 uten forbehold fortsatte å fremstille det som om flere pasienter fikk hjerneblødning på grunn av min forskning, uten å fortelle at Helsetilsynet har konkludert at det er umulig å si dette med sikkerhet?

2. februar hadde TV 2 god mulighet til å rette opp en feil som ble begått i 58 hardtslående reportasjer som har rammet meg med voldsom kraft. Men i stedet for å rette opp feilen, fortsetter altså TV 2 bare å gjenta den.

I e-post til meg 2. februar kl. 22.22 (vedlegg 6) skrev TV 2-journalistene Sophie Lund Aaserud og Hanne Taalesen blant annet følgende om TV2.no-artikkelen i vedlegg 10 (og som TV 2 utelot i tv-innslagene):

"2.) Det kommer godt frem i ditt tilsvaret at du mener det er uklart om det var deltakelsen eller den planlagte utredningen som var årsaken til hjerneblødningen."

Ordvalget "at du mener det er uklart", tyder på at journalistene på dette tidspunkt ikke hadde fanget opp at Helsetilsynet faktisk har konkludert at det er umulig å si med sikkerhet hva som forårsaket hjerneblødningene.

Helsetilsynet konkluderer altså at blødningene også kunne vært forårsaket av ICP-målingen. Dette er nøyaktig det samme som jeg har sagt siden TV 2-kampanjen startet 6. desember 2012. Det kan ikke være tvil om at dette er en helt sentral faktaopplysning i denne saken, som ville hatt avgjørende betydning for inntrykket publikum ble sittende igjen med. TV 2s utelatelse av denne opplysningen er i strid med VVP 3.2. Jeg minner om PFUs uttalelse i sak 029/13 ("Romkvinne"-saken):

"Etter utvalgets mening er en slik bevisst utelatelse av avgjørende og kompliserende fakta å anse som en aktiv historieforfalskning".

PFU har gjentatte ganger sagt at presseetikken må være strengere enn jussen. Det er derfor relevant å se hva domstolene har sagt. I Høyesteretts enstemmige dom i den såkalte Kunda-saken 9. desember 2014 heter det som følger i avsnitt 126:

"Etter en samlet vurdering, hvor jeg særlig legger vekt på at Avisa Nordland unnlot å bruke sentrale opplysninger i rapporten fra den sakkyndige Søreide – som avisen hadde i hende, og som viste at avisens dekning av operasjonen av E var ufullstendig og misvisende – konkluderer jeg med at avisens beskyldninger mot Kunda var rettsstridige."

Menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg har i dommen i saken S. Shabanov og S. Tren mot Russland 4. desember 2006, opprettholdt at journalisters utelatelse av sentral faktainformasjon er rettsstridig. I avsnitt 39 heter det blant annet følgende:

"A falsehood may be communicated by stating untrue facts, but also by leaving out true facts which, had they been stated, could have significantly altered the perception of the matter."

Utelot at pasientene var igjennom en nødvendig og planlagt hjerneoperasjon med risiko for hjerneblødning

TV 2 har beviselig siden november 2012 vært klar over at samtlige pasienter som deltok i forskningsprosjektet var innlagt for å få utført en hjernetrykkmåling (ICP-måling). Slik måling innebærer operasjon i hjernen med risiko for alvorlige komplikasjoner som hjerneblødning og

infeksjon på 1 – 2 %. Forskningsprosjektet gikk ut på å ta en liten vevsprøve (biopsi) fra operasjonssåret som måtte etableres for å gjennomføre den nødvendige og planlagte trykkmålingen.

Det fremkom ikke i tv-innslagene kl. 18.38 og 21.14 at pasientene var gjennom en slik operasjon. Det var derfor umulig for seerne å tro annet enn at det ene og alene var forskningen som forårsaket hjerneblødning.

I PFU-sak 141/13 ble TV 2 felt for brudd på god presseskikk fordi TV 2 ”bevisst utelot vesentlige opplysninger som kunne belyst saken bredere”, og ”i for stor grad optrådte ensidig i sin utvelgelse av kildemateriale”. PFU slo fast at TV 2 forut for første publisering visste at:

”at det ikke var gjort inngrep i hjernen bare på grunn av vevsprøven, men at vevsprøven ble tatt samtidig med et inngrep pasientene likevel skulle gjennom, et inngrep TV 2 noen dager senere omtalte som risikofullt”

Når TV 2 i de to tv-innslagene heller ikke fortalte seerne at Helsetilsynet har konkludert at det er umulig å fastslå hva som forårsaket hjerneblødningene, ble utelatelsen av opplysningen om at samtlige pasienter var igjennom en hjerneoperasjon med risiko for hjerneblødning, særlig alvorlig, og i strid med VVP 3.2.

Tok ikke med min imøtegåelse i to tv-innslag

I TV2.no-artikkelen i vedlegg 10 slapp jeg til med min imøtegåelse på dette punkt:

”Jeg er også glad for at Helsetilsynet har konkludert med at det er umulig å si sikkert om det var forskningen som forårsaket hjerneblødning hos tre pasienter, eller om det var den planlagte og nødvendige trykkmålingsprosedyren som samtlige deltagere var igjennom i utredningen av deres hjernesykdommer”

Når TV 2 i tv-innslagene kl. 18.38 og 21.14 ikke tok med denne imøtegåelsen, brytes VVP 4.14.

Det TV 2 publiserte i nettavisen har ingen betydning for den presseetiske vurderingen av de kringkastede tv-innslagene

I PFU-sak 247/08 sa PFU at

“I det påklagede tilfellet er klagerens motmøle publisert i form av et intervju på NRKs nettsider, mens den påståtte kritikken er publisert i TV-sending og på nett. **Utvalget vil slå fast at begrepet samtidig imøtegåelse i punkt 4.14 må gjelde både tid og sted.** Det innebærer at en imøtegåelse som skal være samtidig ikke kan publiseres utelukkende i et annet medium enn der hvor kritikken ble framført, uansett om det skjer samtidig. Utvalget er derfor her helt på linje med klagers anførsler om dette. (...) **Utvalget slår samtidig fast at det ikke var presseetisk tilstrekkelig at en slik imøtegåelse ble presentert på NRKs nettsider.**” (min utheving)

TV 2 visste 12. desember 2012 at årsaken til hjerneblødning var omstridt

Allerede 12. desember 2012 var TV 2 beviselig klar over at det var omstridt at det ene og alene var forskningen som forårsaket hjerneblødning. 13. desember 2012 sier nyhetsoppleser/journalist Elin Ludvigsen følgende:

Ludvigsen: Og så i tillegg sier sykehuset at kanskje denne blødningen egentlig ikke skyldtes prøvetakingen.

På bakgrunns møte med TV 2-journalistene 18. desember 2012 viste jeg dem et PowerPoint-lysbilde der det stod følgende:

- Ikke mulig å si at vevsprøvetakingen forårsaket hjerneblødningen

TV 2 var presseetisk pliktig til å omtale resultatet av granskning på en redelig måte

I PFU-sak 204/13 sa PFU at

”Det som imidlertid ikke er presseetisk akseptabelt, er omtalen av utfallet av granskningen. Som det heter i Vær Varsom-plakatens punkt 4.5, er det god presseskikk å omtale rettskraftige avgjørelser i saker som har vært omtalt tidligere. Utvalget har tidligere uttalt at **det samme bør gjelde** i saker der det har vært rettet alvorlige anklager mot identifiserbare personer. I det påklagede tilfellet publiserte avisen **granskningsresultatet** umiddelbart på nett, men ikke i papiravisen.” (min utheving)

Når TV 2 omtaler resultatet av Helsetilsynets granskning 2. februar 2015, fortsetter altså TV 2 i to kringkastede tv-innslag å presentere det som om det var forskningen som førte til hjerneblødningene, og unnlater å fortelle hva Helsetilsynet har fastslått.

Som det fremgår av PFUs avgjørelse i sak 204/13, sitert over, er det ”god presseskikk å omtale rettskraftige avgjørelser i saker som har vært omtalt tidligere. Utvalget har tidligere uttalt at det samme bør gjelde i saker der det har vært rettet alvorlige anklager mot identifiserbare personer.”

Dette må vel i så fall bety at TV 2 var pliktig til å omtale Helsetilsynets konklusjon i det helt sentrale spørsmålet om hva det var som forårsaket hjerneblødningene. At dette fremkom i en av mine skriftlige imøtegeåelser i TV2.no-artikkelen, har ifølge PFU-uttalelsen i sak 204/13 ingen betydning:

”Utvalget har tidligere slått fast at der mediene har drevet omfattende dekning av en sak på én medieplattform, så er det god presseskikk at saken også avsluttes samme sted.”

TV 2 har ikke rettet opp

I Kunda-saken vektla Høyesterett at Avis Nordland gjorde lite for å rette opp det uriktige bildet avisen hadde skapt:

”(125) Selv ikke da avgjørelsen fra Statens helsetilsyn forelå i mai 2011, gjorde avisen noe helhjertet forsøk på å rette opp det uriktige bildet den hadde gitt av de aktuelle operasjonene. Avisen fokuserte på kritikk A hadde fått for operasjon av en annen pasient – som ikke hadde vært omtalt i avisen – og man får et inntrykk av at avisen forsøker å tone ned at Helsetilsynet mente at det hadde vært grunn til å operere de pasientene avisen hadde omtalt.”

Da Helsetilsynets avgjørelse forelå i min sak, gjorde TV 2 lite eller intet for å rette opp feilene som pressekanalen tidligere hadde gjort, men rettet oppmerksomheten mot de punktene der OUS og jeg fikk kritikk.

”Feilaktige opplysninger skal rettes og eventuelt beklages snarest mulig”.

Det er nå en gang slik det står i Vær Varsom-plakatens punkt 4.13. TV 2 har i kringkastet TV ikke rettet opp en for meg meget alvorlig og ødeleggende feil som TV 2 gjentok i 58 nyhetssaker: At det ene og alene var forskningen som forårsaket hjerneblødning hos tre pasienter, med den konsekvens at den havnet i koma og ble 100 % pleietrengende, den andre fikk store hjerneskader og ble sittende i rullestol, og den tredje døde kanskje.

I TV2.no-artikkelen i vedlegg 10 fremkommer det i en av mine imøtegeåelser at Helsetilsynet har konkludert at det er umulig å si sikkert hva som forårsaket hjerneblødningene. Det er altså ikke TV 2 selv som har rettet opp eller korrigert. Og noen beklagelse har jeg aldri fått.

2. Fremstilte det som om to pasienter døde på grunn av forskningen

I fjerde avsnitt etter ingressen i TV2.no-artikkel 2. februar (vedlegg 10), under mellomtittelen "Fikk alvorlig hjerneblødning", står følgende:

"Etter at TV 2 fortalte at to pasienter fikk alvorlig hjerneblødning, har flere som sa ja til å være med på forskningen stått frem og fortalt at de ikke visste om den alvorlige risikoen. To pasienter fikk hjerneblødning mens de var med på prosjektet. **I dag er begge disse pasientene døde.**" (min utheving)

Grov insinuasjon som jeg ikke ble konfrontert med, og ikke fikk imøtegå

Både lest alene og lest i sakens kontekst, kan ikke setningene sitert ovenfor forstås på annen måte enn at de to pasientene døde på grunn av sin deltagelse i forskningsprosjektet.

I PFU-sak 186/13 uttalte PFU blant annet følgende:

"Derimot fremstår det, i den siste påklagede artikkelen fra 9. desember 2012, som om en av pasientene døde som følge av forskningsprosjektet. Slik utvalget ser det, er dette en så alvorlig feil at utvalget har kommet frem til at denne artikkelen må sies å være i strid med Vær Varsom-plakatens punkt 3.2, om å kontrollere at opplysninger som gis er korrekte. På dette punkt har NTB brutt god presseskikk."

NTB var i denne saken også klaget inn for ikke å ha tilbudt meg samtidig imøtegåelse av påstanden om at en person døde som følge av forskningsprosjektet, og derfor for brudd på VVP 4.14. Jeg finner det vanskelig å forstå hvordan PFU-sekretariatet og PFU kan mene at dette ikke er en påstand som utløser rett til samtidig imøtegåelse. Når PFU her felte for brudd på VVP 3.2, skulle vel NTB også vært felt for brudd på VVP 4.14?

TV 2 konfronterte meg ikke med insinuasjonen om at to pasienter døde på grunn av hjerneblødningen de fikk i etterkant av den kombinerte prosedyren med trykkmåling og biopsi, jf. de tre e-postene jeg fikk fra TV 2-journalistene 2. februar 2015 (vedleggene 1, 3 og 6). Dette er en så alvorlig insinuasjon at den må utløse rett til samtidig imøtegåelse. Hva blir det igjen av VVP 4.14-retten til slik imøtegåelse hvis den ikke utløses av insinuasjoner om at en lege har drept pasienter med sin forskning?

Grov faktafeil: TV 2 visste at pasient 2 døde av noe annet

En svært TV 2-vennlig tolkning kan strekkes til at de to pasientene som TV 2 forteller er døde, døde på grunn av den kombinerte prosedyren med trykkmåling og biopsi. Men TV 2 visste beviselig 2. februar at pasient 2 døde av noe annet.

Den ene av pasientene som fikk hjerneblødning og som senere døde, er altså pasient 2. I sitt første tilsvare i PFU-sak 141/13 la TV 2 på s. 261 – 262 ved en sakkyndigvurdering skrevet av lege Aira Bucher på oppdrag av Norsk Pasientskadeerstatning, i forbindelse med at en etterlatt etter pasient 2 søkte om pasientskadeerstatning. Bucher er lege og spesialist i indremedisin og infeksjonssykdommer, og det fremkommer klart og tydelig i hennes sakkyndigvurdering at pasient 2's dødsårsak ikke hadde noe med hjerneblødning å gjøre.

TV 2 var 2. februar 2015 uomtvistelig kjent med denne sakkyndigvurderingen. Når TV 2 i nettavisartikkelen (vedlegg 9) utelater at pasient 2 døde av noe annet, er det utelatelse av sentral faktainformasjon, jf. VVP 3.2. Utelatelsen er alvorlig fordi det etterlatte inntrykk ble at pasient døde på grunn av sin deltagelse i forskningsprosjektet.

TV 2 utelot av de to pasientene som døde var over 80 år gamle

I Aira Buchers sakkyndigvurdering som TV 2 la ved usladdet i sitt første tilsvare i PFU-sak 141/13, fremkommer pasient 2's personnummer. Dette viser at han i desember 2012 var over 80 år. På side

79 i samme tilsvarende la TV 2 ved en usladdet del av pasientjournalen til pasient 3, den andre pasienten som fikk hjerneblødning etter den kombinerte prosedyren med ICP-måling og biopsi. Også her fremkommer pasientens personnummer, og derfor vet vi at han var over 80 år da han døde.

Forventet levealder for norske menn var 80,03 år i 2014. Når TV 2 fremstiller det som om to personer døde på grunn av forskningen, burde ikke TV 2 da også opplyse om at begge var over 80 år? Jeg mener at TV 2 ved å utelate opplysningen om deres alder, har utelatt sentral faktainformasjon, jf. VVP 3.2.

I TV2.no-artikkelen står det blant annet følgende: "Småbarnsmoren Tina Marie sa ja til å delta på forskningsprosjektet". Som leser får man da inntrykk at det var yngre mennesker som deltok i forskningsprosjektet. Dette gjør det desto mer avgjørende at TV 2 opplyste publikum om at de to som døde var over 80 år.

3. Ble ikke konfrontert med påstand om risiko for dødelig utgang, fikk ikke imøtegå. Faktafeil: at dødelig utgang var en del av risikobildet

Fra tv-innslag kl. 21.14 (vedlegg 9):

Nyhetsopplser: Tina Marie Bjørke er en av dem det ble tatt hjernebiopsi av. Hun blir fortsatt skremt når hun tenker tilbake.

Bjørke: Det kunne jo like gjerne vært ungene mine som skulle vokse opp uten en mamma nå.
(...)

Sophie Lund Aaserud: I likhet med Tina Marie fortalte flere av pasientene at de ikke fikk vite at de risikerte hjerneblødning og i verste fall livet ved å være med på forskningen.

Bjørke: Men han sa jo ingen ting. Ordet død, ordet hjerneblødning. Ingen ting har blitt nevnt for oss i det hele tatt.

Fra TV2.no-artikkel (vedlegg 10):

Mange forteller at de hverken fikk skriftlig eller muntlig informasjon om hvor alvorlig risikoen var – en risiko som i verste fall kunne kostet dem livet.

(...)

Meldte ikke ifra

Da to pasienter fikk hjerneblødning underveis i forskningsprosjektet, meldte prosjektlederen kun internt om avvik, men ikke til tilsynsmyndigheten slik han er lovpålagt. Derfor er det brudd på meldeplikten.

«I henhold til helseforskningsloven § 23 skal prosjektleder omgående gi skriftlig melding til tilsynsmyndighetene dersom alvorlige samt uønskede og uventede medisinske hendelser oppstår i forbindelse med forskningsprosjektet. Forskningsansvarlig har det overordnede ansvaret for at virksomheten oppfyller kravene i helseforskningsloven, herunder meldeplikten.»

Biopsiene tatt i forskningsøyemed

Statens helsetilsyn legger til grunn for at biopsiene er tatt i forskningsøyemed, og at de ikke er ment å ha diagnostisk nytteverdi for den enkelte pasient/deltaker.

Feil at dødelig utgang var en del av risikobildet i forskningsprosjektet

Risikoen for alvorlig komplikasjon som hjerneblødning og infeksjon ved å delta i forskningsprosjektet ble anslått til 1 % eller lavere, som i legitim medisinsk litteratur betegnes som "liten risiko". Det var dette pasientene fikk informasjon om, og det var dette som var godkjent av REK. Hadde dødelig utgang vært en del av risikobildet, ville pasientene selvsagt fått vite om det. Eller mer presist: et slikt forskningsprosjekt ville aldri vært gjennomført hvis dødelig utgang var en del av risikobildet.

Helsetilsynet har fastslått at min risikovurdering var riktig

I avgjørelsen i tilsynssaken heter det blant annet som følger under ”Vurdering av hvorvidt forskningsprosjektet er forsvarlig” (vedlegg 11):

”Det fremgår at det har vært gjort en vurdering av forskningsmessig nytte versus risiko for deltakerne i forskningsprosjektet, og det fremgår også at prosjektleder Eide og OUS initialt kom til at dette forholdet var akseptabelt. Denne vurderingen fremstår som relevant ut fra beregningen av mulig risiko, som ble ansett som liten.”

I ”Oppsummering” skriver tilsynet blant annet følgende:

”Statens helsetilsyn har kommet til at det er vitenskapelig indikasjon for forskningsprosjektet, og at det ved oppstart av prosjektet var gjort forsvarlige risikovurderinger, jf. helseforskningsloven § 5. Forskningsprosjektet var godkjent av REK og gjennomført i tråd med godkjenningen.”

TV 2 synes ikke å ha forstått eller å ville ta inn over seg at det Helsetilsynet her har fastslått.

Lund Aaseruds påstand er grovt feilaktig, og må utløse rett til samtidig imøtegåelse

Sophie Lund Aaserud har intet grunnlag for å påstå for egen regning i tv-innslaget kl. 21.14 at pasientene risikerte ”i verste fall livet ved å være med på forskningen”. TV 2 påstår det samme for egen regning i nettavisartikkelen. Dette er en alvorlig faktafeil, jf. VVP 3.2.

Påstanden må videre utløse rett til samtidig imøtegåelse, men jeg ble aldri konfrontert med Lund Aaserud og Tina Marie Bjørkes påstander om risiko for dødelig utgang. Jeg ble heller ikke konfrontert med Bjørkes påstand om at ”-Det er jo å spille russisk rulett med livene til folk”. Er dette i tråd med VVP 4.14?

Risiko for dødelig utgang er blitt trukket inn fordi de sakkyndige i tilsynssaken feilaktig la risiko ved såkalt stereotaktisk biopsi til grunn. Men det var en helt annen og langt mindre risikofull biopsi som ble tatt i forskningsprosjektet, og dette fremgår jo også av Helsetilsynets avgjørelse. Jeg gjorde Sophie Lund Aaserud oppmerksom på at dødelig utgang ikke var en del av risikobildet i e-post 3. juli 2014 (vedlegg 7). Her skrev jeg blant annet følgende:

”Det er grovt feilaktig å angi en risiko for dødelig utgang på 1,5 %. Sakkyndige uttaler seg om såkalt stereotaktisk biopsi, som er en helt annen type biopsi enn brukt i forskningsprosjektet. Dødelig utgang er ikke med i risikobildet for biopsien brukt i forskningsprosjektet.”

Når Lund Aaserud og TV 2 i tv-innslag kl. 21.14 utelater at risiko for dødelig utgang ikke var en del av risikobildet, er dette utelatelse av helt sentral faktainformasjon, jf. VVP 3.2.

4. Utelot min imøtegåelse av påstand om at vevsprøven ikke var ment å ha diagnostisk nytteverdi. Utelot viktig del av Helsetilsynets avgjørelse

Fra tv-innslag kl. 18.38 (vedlegg 8):

Jan Fredrik Andresen, direktør i Helsetilsynet: Dette var forskning for forskningens del, og kom i tillegg til den helsehjelpen som ble tilbudt pasientene.

TV 2 ba om og fikk imøtegåelse

I e-post fra TV 2-journalist Sophie Lund Aaserud 2. februar 2015 kl. 12.22 fikk jeg ”Tilbud om samtidig imøtegåelse” (vedlegg 1). I e-post kl. 13.03 (vedlegg 2) svarte jeg at jeg vil benytte meg av

retten til samtidig imøtegåelse, og ba om å få tilsendt spørsmål. I e-post kl. 13.33 (vedlegg 3) konfronterte Lund Aaserud meg med blant annet følgende:

”«Statens helsetilsyn legger til grunn av biopsiene er tatt i forskningsøyemed, og at de ikke er ment å ha diagnostisk nytteverdi for den enkelte pasient/deltaker.» Dette er også det som har kommet frem i TV 2s reportasjer. Har du noen kommentar til dette?”

Jeg imøtegikk dette i e-post kl. 15.58 (vedlegg 4):

”TV 2 har gjentatte ganger påstått at forskningsprosjektet var "kun for forskning". Helsetilsynet har konkludert at "forholdet mellom individuell/samfunnsnyttig nytte og risiko er rimelig, slik at forskningen er forsvarlig". Helsetilsynet mener, i motsetning til TV 2, at pasientene har hatt en individuell nytte av å delta i denne forskningen.”

Når TV 2-journalistene i e-post konfronterte meg med spørsmål om biopsier ”tatt i forskningsøyemed”, og som ”ikke er ment å ha diagnostisk nytteverdi for den enkelte pasient/deltaker”, må de ha ment at dette var en påstand/beskyldning som utløste rett til samtidig imøtegåelse. Og fordi det ble skapt inntrykk i tv-innslaget kl. 18.38 av at flere pasienter fikk hjerneblødning på grunn av forskningen, er påstanden til direktør Andresen i samme sending om at ”Dette var forskning for forskningens del” alvorlig, egnet til å skade meg.

TV 2 fikk min imøtegåelse, men unnlot å bruke den. Før i tiden var dette i strid med VVP 4.14.

Utelot det Helsetilsynet sa om individuell nytte av vevsprøven

I avgjørelsen i tilsynssaken heter det blant annet som følger under ”Vurdering av hvorvidt forskningsprosjektet er forsvarlig” (vedlegg 11):

”Med utgangspunkt i dette, vurderes dette forskningsprosjektet som det NEM kaller forskningsprosjekt *kategori 2*: Det vil si et forskningsprosjekt der individuell nytte og samfunnsnytte til sammen (men ikke individuell nytte alene), står i et rimelig forhold til risiko.

(...)

Forutsatt at kravet til informasjon og innhenting av informert samtykke ivaretas, vurderer imidlertid Statens helsetilsyn at forskningsprosjektet har god vitenskapelig indikasjon, og at forholdet mellom individuell/samfunnsnyttig nytte og risiko er rimelig, slik at forskningen er forsvarlig.”

Når TV 2 i det kringkastede tv-innslaget kl. 18.38 utelater at Helsetilsynet også har konkludert at ”forholdet mellom individuell/samfunnsnyttig nytte og risiko er rimelig, slik at forskningen er forsvarlig”, er dette utelatelse av en sentral faktaopplysning. Det Helsetilsynet sier her, kan jo ikke forstås på annen måte enn at pasientene har hatt en individuell nytte av å delta i forskningsprosjektet. Og dette har jeg da også dokumentert i klage og tilsvaret i PFU-sak 141/13. Vi har i dag flere eksempler på at pasientene som deltok har fått nytte av den informasjon vevsprøven ga. Slik nytteverdi er videre dokumentert i internasjonal forskning referert i klage og klagers tilsvaret i PFU-sak 141/13.

Det er riktig at vevsprøven ble tatt i forskningsøyemed. Men det betyr jo ikke at den samme vevsprøven ikke kan gi individuell nytte for den enkelte pasient.

Det kan for øvrig nevnes at når forskningsprosjektet nå skal gjenopptas, vil informasjonsskrivet til pasientene inneholde opplysninger om den individuelle nytteverdien de vil få fra vevsprøven.

TV 2 nektet å etterkomme krav om samtidig imøtegåelse

I e-post til TV 2-journalistene Lund Aaserud, Taalesen og Cathrine Eide 2. februar kl. 21.11 skrev jeg følgende (vedlegg 5):

”3. I TV2.no-artikkelen trekkes det frem at biopsien «ikke er ment å ha diagnostisk nytteverdi for den

enkelte pasient/deltaker». Jeg svarte i e-post til TV 2 før i dag følgende om dette:

"Helsetilsynet har konkludert at "forholdet mellom individuell/samfunnsnyttig nytte og risiko er rimelig, slik at forskningen er forsvarlig". Helsetilsynet mener, i motsetning til TV 2, at pasientene har hatt en individuell nytte av å delta i denne forskningen.»

Jeg ber om at dette tas inn i artikkelen."

I e-post kl. 22.22 (vedlegg 6) svarte Lund Aaserud og Taalesen at de nektet å etterkomme kravet.

Utelot hva formålet med forskningen var, og at deltagerne hadde alvorlige hjernesykdommer

I tv-innslaget kl. 18.38 fremkom det ikke at pasientene hadde alvorlige hjernesykdommer. I en av min imøtegeåelser i e-post til TV 2-journalistene 2. februar kl. 15.58, skrev jeg blant annet følgende:

"Målet har vært å gjøre noe for en svak og sårbar pasientgruppe med meget alvorlige hjernesykdommer. De er underrepresentert i medisinsk forskning. Eneste behandlingstilbud i dag er mangelfullt og medfører ifølge Helsetilsynet risiko for komplikasjoner på rundt 40 %."

At denne imøtegeåelsen ble publisert i nettavisartikkelen (vedlegg 10), har ifølge PFU-sakene 247/08 og 204/13, sitert ovenfor, og 274/12 og 056/11, sitert nedenfor, intet å si for den presseetiske vurderingen av det kringkastede tv-innslaget kl. 18.38 (vedlegg 8).

TV 2 påstod gjennom hele den 70 nyhetssaker lange kampanjen mot meg om og om igjen at forskning kun for forskning ødela livene til to pasienter og kanskje drepte en tredje. Jeg ber om PFUs forståelse for at når TV 2 i tv-innslag kl. 18.38 den 2. februar ikke forteller hva forskningen gikk ut på, og heller ikke at pasientene hadde alvorlige hjernesykdommer, er det en helt vesentlig faktaopplysning at det faktisk var en individuell nytteverdi ved vevsprøven.

TV 2 erkjenner i nettavisartikkel for første gang at pasient 2 og 3 hadde alvorlige hjernesykdommer

TV 2 undersøkte i samtlige 70 nyhetssakene klaget inn i PFU-sak 141/13 at de to pasientene som fikk hjerneblødning, pasient 2 og 3 (i 141/13 betegnet som pasient 1 og 2), hadde alvorlige hjernesykdommer. I sitt første tilsvare fastholdt TV 2 at pasient 3 (pasienten som havnet i koma) ikke hadde voksendannelse:

"Han hadde heller ikke voksendannelse, hvilket også bekreftes av de sakkyndiges uttalelser." (s. 321)

"Et kjernepoeng er naturligvis klagers gjennomgående feilaktige utlegning av pasient 3's sykdomssituasjon." (s. 345)

Samtlige 70 innklagde nyhetssaker ble publisert før sakkyndigrapportene i Helsetilsynets tilsynssak forelå. TV 2 hadde ikke på noe publiseringstidspunkt grunnlag for å mene at pasient 2 og 3 ikke hadde den alvorlige hjernesykdommen voksendannelse. Derimot er det uomtvistelig at TV 2 før første publisering 6. desember 2012 hadde min rapport til Helsetilsynet av 12. november 2012, der det klart fremgikk at samtlige pasienter hadde alvorlige hjernesykdommer.

I Helsetilsynets avgjørelse (vedlegg 11) heter det blant annet følgende i "Vurdering av utredningen og behandlingen av de tre pasientene med tanke på normaltrykkshydrocephalus (NPH)":

"De tre pasientene ble henvist fra andre institusjoner til OUS, Rikshospitalet på bakgrunn av mistanke om normaltrykkshydrocephalus (NPH). Det vurderes derfor å ha vært klinisk indikasjon for å utrede pasientene videre med tanke på NPH. Dette var også bakgrunnen for at de ble inkludert i forskningsprosjektet."

2. februar 2012 ble således TV 2 for første gang tvunget til å erkjenne at samtlige pasienter hadde

alvorlige hjernesykdommer, men kun i nettavisartikkelen (vedlegg 10):

”Alle pasientene som deltok i forskningen hadde en alvorlig hjernesykdom og var inne på sykehuset til utredning.

(...)

Pasientene som var inkludert i prosjektet hadde vannhode (hydrocephalus).”

Men dette fremkom altså ikke i de kringkastede tv-innslagene.

5. Utelot imøtegåelse av beskyldning om lovbrudd fordi pasientene ikke var godt nok opplyst om risiko for hjerneblødning

Fra kringkastet tv-innslag kl. 21.14 (vedlegg 9):

Kvinnelig nyhetsoppleser: Oslo universitetssykehus brøt loven da de ikke opplyste pasientene godt nok om risikoen for hjerneblødning under et forskningsprosjekt.

Jeg ble tilbudt samtidig imøtegåelse, men min imøtegåelse kom ikke med

Det har i flere av nyhetssakene i TV 2-kampanjen mot meg fremkommet at det var jeg som informerte samtlige 112 pasienter. Beskyldningen om lovbrudd rammer derfor meg, og må gi meg rett til samtidig imøtegåelse.

I e-post kl. 13.33 (vedlegg 3) konfronterte Lund Aaserud meg med blant annet følgende:

”Helsetilsynet konkluderer med at pasientene ikke var skriftlig godt nok informert om mulige komplikasjoner, hvordan de kunne oppstå og hvor alvorlige de kunne være. Hva slags kommentar har du til det?”

Jeg imøtegikk dette i e-post kl. 15.58 (vedlegg 4):

”Norske forskere anbefaler en kombinasjon av muntlig og skriftlig informasjon. Samtlige pasienter fikk muntlig informasjon om risiko for hjerneblødning. Men den muntlige informasjonen ble ikke journalført, og derfor vektla ikke Helsetilsynet dette. Hvis man vil overse den muntlige informasjonen, er det ikke vanskelig å mene at informasjonsskrivet samtlige pasienter fikk, burde inneholdt konkret informasjon om at hjerneblødning var en del av risikobildet. Informasjonsskrivet var kvalitetssikret og godkjent av REK, som har Norges fremste spisskompetanse på slike skriv.”

Deler av imøtegåelsen kom med i tv-innslaget som ble kringkastet kl. 18.38. Men intet av den kom med i tv-innslaget som ble kringkastet kl. 21.14, nesten tre timer senere. TV 2 Nyhetene kl. 21 har langt flere seere enn 18.30-nyhetene. At TV 2 publiserte imøtegåelsen i 18.30-sendingen, kan ikke fritta TV 2 for å ta den med når beskyldningen gjentas i 21-sendingen.

I sak 141/13 ble TV 2 felt for brudd på god presseskikk fordi TV 2 ”bevisst utelot vesentlige opplysninger som kunne belyst saken bredere”, og ”i for stor grad opptrådte ensidig i sin utvelgelse av kildemateriale”. PFU slo fast at TV 2 forut for første publisering visste at ”prosjektet var vurdert forsvarlig og godkjent av regional etisk komite (REK), og også var godkjent av pasientombudet ved OUS. OUS stod oppført som den ansvarlige for studien”

Utelot i tv-innslag kl. 21.14 at REK hadde godkjent informasjonsskrivet til pasientene

I et tv-innslag der det rettes et meget kritisk søkelys mot informasjonen pasientene fikk, må det være en sentral faktaopplysning at informasjonsskrivet samtlige fikk var kvalitetssikret og godkjent av den instansen i Norge som har ansvaret for å godkjenne slike skriv og slik forskning, Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK).

I dette tv-innslaget (vedlegg 9) fortalte TV 2 heller ikke at forskningsprosjektet var godkjent av REK. Dette fremkom heller ikke tv-innslaget kl. 18.38 (vedlegg 8).

PFU: ”samtidig imøtegåelse må gjelde både tid og sted”

I sak 274/12 (”Drammen Taxi”-saken) uttalte PFU blant annet følgende:

”Utvalget har tidligere slått fast at **samtidig imøtegåelse må gjelde både tid og sted**. Spørsmålet blir dermed om en imøtegåelse innenfor samme sending – en sending som varte i tre timer – kan anses som samtidig i presseetisk forstand.

Utvalgets praksis når det gjelder retten til samtidig imøtegåelse er **streng**. Selv om det ikke er mange minuttene mellom publiseringen av nyhetssammendraget og hovedsaken, der klager fikk imøtegå påstandene, **mener utvalget at NRK også skulle ha referert klager i det nyhetssammendraget** der det fremkom uttalelser om svindel. Utvalget mener også dette forholdet er relevant fordi **man ikke kan forvente at radiolytterne får med seg en hel morgensending.**” (min utheving)

PFU sa her at selv noen få minutter mellom et nyhetssammendrag og hovedsaken i samme sending var for lite: påstanden som utløste samtidig imøtegåelsesrett skulle vært imøtegått også i nyhetssammendraget. I min sak gikk det nesten tre timer mellom to separate, kringkastede tv-sendinger.

Jeg viser videre til PFU-sak 056/11, sitert også i 4.14-veilederen, der PFU sa blant annet følgende:

”Det er et presseetisk krav at **imøtegåelsen skal publiseres samtidig i samme medium samme sted.** (...) Utvalget har uttalt at tidligere uttalelser opphever ikke kravet til samtidighet. **Selv om den angrepne har fått lignende beskyldninger rettet mot seg tidligere, og også har svart på dem, fratar ikke dette vedkommende retten til samtidig imøtegåelse.**” (min utheving)

Dette må forstås slik at PFU i 2011 mente at en imøtegåelse avgitt i en kringkastet tv-sending kl. 18.38, også må være med når beskyldningen gjentas i en ny kringkastet tv-sending kl. 21.14.

6. Ble ikke konfrontert med og fikk ikke imøtegå Bjørkes beskyldning om at ingen av pasientene ble informert om risiko for hjerneblødning

Fra tv-innslag kl. 21.14 (vedlegg 9):

Pasient Tina Maria Bjørke: Men han sa jo ingen ting. Ordet død, ordet hjerneblødning. Ingen ting har blitt nevnt for oss i det hele tatt.

Bjørke gjør seg her til talskvinne for samtlige 112 pasienter ved å si at ”Ingen ting har blitt nevnt for oss i det hele tatt”. Dette er en grov beskyldning mot den som informerte samtlige pasienter, nemlig meg, og må utløse rett til samtidig imøtegåelse.

Ble ikke konfrontert, fikk ikke imøtegå

TV 2 konfronterte meg aldri med, og jeg fikk følgelig heller ikke mulighet til å imøtegå.

I e-post kl. 13.33 (vedlegg 3) konfronterte Lund Aaserud meg med blant annet følgende:

”Helsetilsynet konkluderer med to brudd på helseforskningsloven. De slår fast at informasjonen om risiko ved å bli med på forskningsprosjektet ikke var god nok. Hvordan stiller du deg til konklusjonen fra Helsetilsynet?”

Jeg imøtegikk dette i e-post kl. 15.58 (vedlegg 4) med blant annet følgende:

"To pasienter har på eget initiativ stått frem og sagt seg meget godt fornøyd med den informasjon de fikk. Pasient Per Jostein Ekre skrev i e-post til TV 2 følgende: "Jeg fikk meget god informasjon av professor Eide før inngrepet, hvor han også beskrev risikoen ved vevsprøvetakingen." Pasient Odd Christian Bull uttalte til Aftenposten at han "ble tydelig informert om risikoen", og mener ifølge avisen at han "fikk god informasjon før inngrepet"."

Men denne imøtegåelsen kom ikke med i noen av de tre innklagde nyhetssakene.

PFU: Den angrepne må konfronteres med *samtlig*e beskyldninger

PFU har gjentatte ganger slått fast at redaksjonen må konfrontere en angrepet part med *samtlig*e beskyldninger på en *direkte* måte i forkant av publisering, og klargjøre hva som er det *konkrete* innholdet i dem.

På første side i Presseforbundets 4.14-veileder står det blant annet følgende:

"4) Den angrepne skal klart og tydelig bli presentert for det konkrete innholdet i beskyldningene."

Og på side 4 i samme veileder:

"Svært mange av fellelsene i PFU skyldes at mediene her har sviktet. Den angrepne blir forelagt et omtrentlig referat av kritikken, og ikke de faktiske påstandene, eller i beste fall bare noen av påstandene. Det holder ikke, sier PFU"

Veilederen refererer også PFU-sak 003/08:

"Utvalget konstaterer (...) at klager og Kapital er uenige om hvorvidt klager ble orientert om alle beskyldningene Goodwins representant framsetter i den innklagede artikkelen. Ut fra dokumentasjonen som foreligger, kan utvalget ikke se at klager er blitt konfrontert direkte med alle påstandene, og utvalget noterer seg også at Kapital innrømmer at enkelte av utsagnene kun ble tatt opp 'indirekte' med klager."

7. Tok ikke med imøtegåelse av Helsetilsynets konklusjon om brudd på meldeplikten

Fra tv-innslag kl. 18.38 (vedlegg 8):

TV 2-journalist Hanne Taalesen: Helsetilsynet konkluderer også med at sykehuset brøt loven da de *ikke* meldte fra til Helsetilsynet at det hadde oppstått skader.

Her tar Taalesen feil. Det var ikke sykehuset, men jeg som prosjektleder som brøt helseforskningsloven da jeg ikke meldte fra direkte til Helsetilsynet om komplikasjonene som oppstod. Dette fremgår klart av Helsetilsynets avgjørelse.

Imøtegåelse ble gitt, men TV 2 utelot den

I e-post kl. 13.33 (vedlegg 3) konfronterte Lund Aaserud meg med blant annet følgende:

"Helsetilsynet konkluderer også med at meldeplikten er brutt. Har du noen kommentar til det?"

Jeg imøtegikk dette i e-post kl. 15.58 (vedlegg 4) med følgende:

"Komplikasjonene ble meldt til ledelsen for nevrokirurgisk avdeling. De ble også meldt Rikshospitalets elektroniske varslingskanal. Vi burde ikke tatt for gitt at denne varslingen derved også ville ble videresendt til Helsetilsynet, slik den skulle."

Når TV 2 i den kringkastede tv-sendingen kl. 18.38 fortalte seerne at Helsetilsynet har konkludert med lovbrudd på dette punkt, må jeg ha rett til å imøtegå dette samtidig. TV 2 kan ikke bare overse min avgitte imøtegåelse. Dette kan vel ikke være i samsvar med VVP 4.14?

TV 2 ga meg "Tilbud om samtidig imøtegåelse" (vedlegg 1). I løpet av to og en halv time svarte jeg på samtlige av de mange beskyldningene og faktapåstandene TV 2 konfronterte meg med. Det kan vel ikke være slik at TV 2 bare kan velge og vrake etter eget forgodtbefinnende når jeg skal få slippe til med avgitte imøtegåelser når beskyldninger fremsettes, og når jeg ikke skal det?

Jeg viser igjen til PFUs avgjørelse i sak 274/12:

"Utvalget har tidligere slått fast at **samtidig imøtegåelse må gjelde både tid og sted**. Spørsmålet blir dermed om en imøtegåelse innenfor samme sending – en sending som varte i tre timer – kan anses som samtidig i presseetisk forstand." (min utheving)

Kan en imøtegåelse som kom med i tv-innslag kl. 21.14 også gjelde for et tv-innslag som ble sendt kl.18.38? I PFUs avgjørelse i sak 274/12 heter det videre at

"Utvalgets praksis når det gjelder retten til samtidig imøtegåelse er streng. Selv om det ikke er mange minuttene mellom publiseringen av nyhetssammendraget og hovedsaken, der klager fikk imøtegå påstandene, mener utvalget at NRK også skulle ha referert klager i det nyhetssammendraget der det fremkom uttalelser om svindel. Utvalget mener også dette forholdet er relevant fordi **man ikke kan forvente at radiolytterne får med seg en hel morgensending.**" (min utheving)

Kan man forvente at tv-seere som ser et nyhetsinnslag kl. 18.38 også får med seg et nyhetsinnslag kl. 21.14?

Kan en som klager til PFU forvente at PFU-sekretariatet og PFU tar tidligere PFU-uttalelser på alvor, og at det er en viss konsistens i avgjørelsene?

8. Tok ikke med imøtegåelse av påstand om at mange av pasientene sier de ikke forstod at hjerneblødning var en del av risikobildet

Fra tv-innslag kl. 18.38 (vedlegg 8):

TV 2-journalist HanneTaalesen: Men som TV 2 tidligere har fortalt i flere saker, er det mange av pasientene som sier de ikke forstod at de blant annet risikerte hjerneblødning ved å si ja til å være med.

Imøtegåelse ble avgitt, men TV 2 utelot denne i tv-innslag kl. 18.38

TV 2 konfronterte meg aldri med påstanden om at mange pasienter sier de ikke forstod at de risikerte hjerneblødning, jf. Sophie Lund Aaseruds e-post til meg kl. 13.33 (vedlegg 3). Men jeg forutså at dette ville komme, og skrev derfor følgende i min imøtegåelses-epost kl. 15.58:

"Hvis TV 2 også nå skal bringe uttalelser fra pasienter om at de ikke fikk informasjon om risiko, har jeg følgende samtidige imøtegåelse:

Pasientene som deltok i forskningsprosjektet har alle alvorlige hjernesykdommer som blant annet kjennetegnes ved hukommelsesproblemer og annen kognitiv svikt. Prosedyrene de var igjennom ble gjort i 2012, og det var også da de fikk informasjon."

Denne imøtegåelsen tok TV 2 med i tv-innslaget kl. 21.14, men ikke i tv-innslaget kl. 18.38. Det vises til redegjørelsen ovenfor om hva PFU har sagt om dette i PFU-sakene 247/08, 274/12, 204/13 og 056/11.

Imøtegåelse ble først utelatt også i TV2.no-artikkelen

Fra TV2.no-artikkelen (vedlegg 10):

"Mange forteller at de hverken fikk skriftlig eller muntlig informasjon om hvor alvorlig risikoen var – [en risiko som i verste fall kunne kostet dem livet](#).

(...)

Etter at TV 2 fortalte at to pasienter fikk alvorlig hjerneblødning, har flere som sa ja til å være med på forskningen stått frem og fortalt at de ikke visste om den alvorlige risikoen.

(...)

Helsetilsynet slår fast det både pasienter og pårørende har ment hele tiden, at de ikke har fått tilstrekkelig informasjon om risiko ved prosjektet, mener Knut Fredrik Thorne, Jurist og generalsekretær i Norsk Pasientforening.

(...)

Flere sa at de aldri hadde blitt med dersom de hadde fått vite hvor farlig det var. En av pasientene fortalte i tillegg at hun ikke oppfattet at det faktisk var snakk om å ta ut en vevsprøve av hjernen hennes."

I e-post til TV 2-journalistene kl. 21.11 (vedlegg 5) skrev jeg følgende:

"I [TV2.no](#)-artikkelen fremkommer det flere steder påstander om at pasienter ikke fikk informasjon. Det kan ikke være tvil om at dette er beskyldninger som utløser rett til samtidig imøtegåelse etter Vær Varsom-plakatens punkt 4.14. Min imøtegåelse er altså følgende:

Pasientene fikk skriftlig informasjon om at deltagelse innebar en liten tilleggsrisiko, og muntlig informasjon om at hjerneblødning var en del av risikobildet. Pasientene som deltok i forskningsprosjektet har alle alvorlige hjernesykdommer som blant annet kjennetegnes ved hukommelsesproblemer og annen kognitiv svikt. Prosedyrene de var igjennom ble gjort i 2012, og det var også da de fikk informasjon.

Jeg ber om at denne imøtegåelsen umiddelbart tas inn."

Men denne imøtegåelsen ventet TV 2 med å legge inn i nettavisartikkelen til 3. februar kl. 09.50. Imøtegåelsen var avgitt allerede før publisering, og skulle vært med allerede da, jf. VVP 4.14. Når TV 2 så ble gjort oppmerksom på forholdet kl. 21.11, er det for sent å vente i nesten 13 timer med å legge imøtegåelsen inn i artikkelen.

9. Imøtegåelse av Knut Fredrik Thornes beskyldninger ble utelatt

Fra tv-innslag kl. 21.14 (vedlegg 9):

Knut Fredrik Thorne, generalsekretær i Norsk Pasientforening: Vi har for så vidt da fått rett i det vi har hevdet hele tiden, at de ikke har vært klar over den risikoen de utsatte seg for. Og at de har takket ja til å være med på feil premisser.

Fra TV2.no-artikkel (vedlegg 10):

Han [Thorne] sier at det er alvorlig, fordi pasientene da har samtykket på feil premisser.

(...)

– Det er en risiko her som ikke har vært kommunisert til pasientene, en risiko for alvorlig skade. Det er kjent at to ble skadet under inngrepet, men Helsetilsynet åpner i tillegg for at en tredje pasient også kan ha blitt påført hjerneblødning under forskningen, sier Thorne.

Ble konfrontert med Thornes beskyldninger, avgitt imøtegåelse kom ikke med

I e-post kl. 13.33 (vedlegg 3) konfronterte Lund Aaserud meg med blant annet følgende:

"Jurist og generalsekretær i Norsk Pasientforening sier dette til TV 2:

- Helsetilsynet slår fast at det både pasienter og pårørende har ment hele tiden, at de ikke har fått tilstrekkelig informasjon om risiko ved prosjektet, sier Knut Fredrik Thorne.

Han sier videre at det er alvorlig, fordi pasientene da har samtykket på feil premisser."

Jeg imøtegikk dette i e-post kl. 15.58 (vedlegg 4):

"Jeg har følgende samtidige imøtegåelse av Thornes sterke beskyldninger:

Da daværende pasientombud Thorne i denne saken først rykket ut med sin kritikk, sa han at pasientene hadde friske hjerner. Det var beviselig et feil premiss, ettersom samtlige har alvorlige hjernesykdommer. Når Thorne fordømmer pasientinformasjon, overser han at samtlige pasienter også fikk muntlig informasjon om risiko. Thornes uttalelser er uansvarlige, og egnet til å skade den gruppen han er talsmann for: pasientene. Thorne har tydeligvis heller ikke oppfattet at Helsetilsynet har konkludert med at det er umulig å si sikkert om det var deres deltagelse i forskningsprosjektet eller den nødvendige og planlagte utredningen som forårsaket hjerneblødning hos tre pasienter."

Når TV 2 tilbød meg samtidig imøtegåelse og konfronterte meg med Thornes beskyldninger, må TV 2 ha ment at de utløste rett til slik imøtegåelse. Når så TV 2 ikke tar med noe som helst fra min imøtegåelse, kan vel ikke dette være i tråd med VVP 4.14?

Jeg ble heller ikke konfrontert med følgende av Thornes påstander: "Helsetilsynet åpner i tillegg for at en tredje pasient også kan ha blitt påført hjerneblødning under forskningen". Denne påstanden ble derfor stående uimotsagt.

TV 2 nektet å etterkomme krav om samtidig imøtegåelse

I e-post til TV 2-journalistene Lund Aaserud, Taalesen og Cathrine Eide 2. februar kl. 21.11 skrev jeg følgende (vedlegg 5):

"Jeg ble i e-post fra TV 2 tidligere i dag konfrontert med Knut Fredrik Thornes påstander og beskyldninger. Jeg svarte ga min samtidige imøtegåelse på disse i e-post til TV 2 tidligere i dag, men de er ikke kommet med i [TV2.no](https://www.tv2.no)-artikkelen. Jeg ber om at disse umiddelbart legges inn: (...)"

I e-post kl. 22.22 (vedlegg 6) svarte Lund Aaserud og Taalesen at de nektet å etterkomme kravet.

10. Ble ikke konfrontert med påstand om brudd på helseforskningsloven § 13 om innhenting av samtykke

Fra TV2.no-artikkelen (vedlegg 10):

"Helsetilsynet har i en gjennomgang av alle de 112 skjemaene sett at to av skjemaene også kun er undertegnet av pårørende til pasienten.

«Dette er i strid med godkjenningen fra REK (Regional komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk), og er et brudd på helseforskningsloven § 13 om innhenting av samtykke fra deltakerne i forskningsprosjektet.»

Ble ikke konfrontert med påstand om lovbrudd

Å bli beskyldt for lovbrudd er alvorlig, og er en beskyldning som i alle fall for noen år siden utløste rett til samtidig imøtegåelse etter VVP 4.14. Som det fremgår av epost-korrespondansen i vedlegg 1 - 6, konfronterte TV 2 meg aldri med denne beskyldningen. Artikkelen ble publisert 2. februar kl. 19.00. Jeg oppdaget den ikke-konfronterte beskyldningen litt senere, og skrev følgende i e-post til Lund Aaserud, Taalesen og Cathrine Eide kl. 21.11:

"Jeg ble i e-post fra TV 2 før i dag ikke konfrontert med denne beskyldningen, noe TV 2 i henhold til Vær Varsom-plakaten er pliktig til. Jeg anser dette som et brudd på Vær Varsom-plakatens punkt 4.14. Som det heter i Norsk Presseforbunds 4.14-veileder:

"Når medier gir den angrepne anledning til å svare på beskyldninger, er det de konkrete beskyldninger som skal forelegges vedkommende. Svært mange av fellelsene i PFU skyldes at mediene her har sviktet. Den angrepne blir forelagt et omtrentlig referat av kritikken, og ikke de faktiske påstandene, eller i beste fall bare noen av påstandene. Det holder ikke, sier PFU"

Mitt svar til påstanden i Helsetilsynets avgjørelse om at det er i strid med REKs godkjenning at pårørende signerte på vegne av pasienter, er som følger:

Her tar Helsetilsynet feil. REK godkjente at pårørende kunne samtykke når en pasient ble vurdert å ha redusert samtykkekompetanse. Og det var dette som skjedde i de to aktuelle tilfellene."

I e-post kl. 22.22 (vedlegg 6) svarte Lund Aaserud og Taalesen:

"1.) Vi legger inn i saken at du er uenig med helsetilsynet på dette punktet, med følgende sitat: «Her tar Helsetilsynet feil. REK godkjente at pårørende kunne samtykke når en pasient ble vurdert å ha redusert samtykkekompetanse. Og det var dette som skjedde i de to aktuelle tilfellene.»"

Men denne imøtegåelsen ble lagt inn først dagen etter, tirsdag 3. februar kl. 09.50. Den 2. februar, dagen da Helsetilsynets avgjørelse stod på dagsordenen, ble med andre ord påstanden om lovbrudd fordi pårørende hadde signert, stående ubesvart/ikke-imøtegått i nesten 15 timer. TV 2 ble gjort oppmerksom på dette kl. 21.11, men ventet altså likevel nærmere 13 timer til kl. 09.50 påfølgende dag med å legge inn imøtegåelsen. Den blir jo ikke akkurat "samtidig" da.

11. Ble ikke konfrontert med insinuasjon om at deltagende pasienter ikke var samtykkekompetente

Fra nettavisartikkelen (vedlegg 10):

"Flere pårørende til deltakere i forskningsprosjektet har stilt spørsmål ved om pasientene var samtykkekompetente. For én deltaker har også Norsk pasientskadeerstatning satt spørsmålsteget ved samtykkekompetansen."

Dette er alvorlige påstander mot meg som prosjektleder for det aktuelle forskningsprosjektet. Jeg ble aldri konfrontert med dem, og fikk aldri mulighet til å imøtegå, jf. VVP 4.14.

Man vil kanskje stille spørsmål om hvorfor jeg ikke påpekte dette i min e-post kl. 21.11 (vedlegg 5), der jeg tok opp mangler ved nettavisartikkelen. Svaret er at jeg anså det som avgjørende å sørge for at ikke-imøtegåtte beskyldninger snarest mulig ble imøtegått. TV2.no-artikkelen var omfattende, det var ikke tid til å ta alt. To timer etter publiseringen kl. 19.00 sendte jeg det jeg til da hadde rukket å notere.

Da jeg så opplevde at TV 2 ikke var villig til å legge inn de imøtegåelsene jeg ba om, jf. TV 2-journalistenes e-post kl. 22.22 (vedlegg 6), anså jeg det som meningsløst å forsøke å gjøre noe mer, og påpeke ytterligere mangler.

Uansett har PFU frem til 2014 tolket VVP 4.14 slik at mediene har en *plikt* til å konfrontere den angrepne part med *samtlig*e sterke beskyldninger og påstander. Det kan vel ikke være slik at det er den angrepne som etter publisering selv må sørge for å få imøtegå beskyldninger han eller hun ikke er blitt konfrontert med?

12. Ingen minimumsmengde for samtidig imøtegåelse

I e-post til meg 2. februar kl. 22.22 forklarte Sophie Lund Aaserud og Hanne Taalesen hvorfor de ikke vil la meg slippe til med imøtegåelser jeg først ga i e-post kl. 15.58, og som jeg i ny e-post kl. 21.11 ba om at måtte bli lagt inn i nettavisartikkelen:

"Angående dine innvendinger. Du har fått rikelig tilsvar i denne saken, både inne i selve nettsaken, men også som en egen undersak."

TV 2-journalistene synes å mene at ved å tillate en viss mengde "tilsvar" i nettavisartikkelen, har de oppfylt forpliktelsen i VVP 4.14 til å slippe en angrepet part til med samtidig imøtegåelse av sterke beskyldninger og faktapåstander.

Men hva en angrepet part har presseetisk rett til å slippe til med av imøtegåelser, må vel avhenge av de beskyldninger man utsettes for? TV2.no-artikkelen i vedlegg 10 består av 11 803 tegn (inkl. mellomrom), og inneholder et større antall beskyldninger og faktapåstander som utløser rett til samtidig imøtegåelse.

TV 2 kan vel ikke på egen hånd bestemme at hvis den personen pressekanalen ønsker å angripe får slippe til med en minimumsmengde av "tilsvar", så er VVP 4.14 overholdt?

13. PFU: "samtidig imøtegåelse gjelder uavhengig av identifisering"

Presseforbundets 4.14-veileder sier blant annet følgende om imøtegåelsesrett og identifisering:

"Både i dette tilfellet og i PFU-sak 270/13 mente utvalget at imøtegåelsesretten gjelder uavhengig av identifisering. Og det kan overhodet ikke være tvil om at indirekte identifisering – det at mange vil vite hvem det dreier seg om – utløser imøtegåelsesretten selv når det gjelder mindre grove beskyldninger. Samtidig imøtegåelse skal med andre ord innhentes dersom publikum på grunnlag av de opplysninger som gis, kan finne fram til den omtalte identitet."

I PFU-sak 270/13 sa utvalget blant annet følgende: "PFU merker seg at det er noe uklart i hvilken grad klagerne er identifisert i lokalsamfunnet gjennom artikkelen. Når det er sagt, **vil utvalget presisere at retten til samtidig imøtegåelse gjelder uavhengig av identifisering.**" (min utheving)

TV 2 publiserte i perioden 6. desember 2012 til 24. oktober 2013 over 60 nyhetssaker som angrep meg og/eller forskningsprosjektet jeg var prosjektleder for. Her ble jeg identifisert med navn og/eller bilde til sammen 292 ganger. Jeg ble identifisert ved navn i 33 nyhetssaker, og med både navn og bilde i 24 nyhetssaker.

Jeg er ikke identifisert med navn og bilde i de to reportasjene som nå klages inn, men omtales som "kirurgen", "hjernekirurgen" og "prosjektlederen". Gitt de tidligere publiserte nyhetssakene,

er jeg indirekte identifisert. På grunn av TV 2s tidligere publiseringer, var 2. februar 2015 en større krets meget vel kjent med at det er jeg som har vært leder for forskningsprosjektet.

14. Til slutt

Helsetilsynet har nå dokumentert at TV 2 tok feil i blant annet at (vedlegg 11):

- det ble gjort inngrep i pasientenes hjerter kun for forskning
- det ene og alene var vevsprøven som ble tatt i forskningsprosjektet som forårsaket alvorlige komplikasjoner hos tre personer
- pasientene var tilsynelatende friske mennesker som bare skulle inn på sykehuset for en ”rutineundersøkelse”
 - Særlig grovt var det at TV 2 underslo at pasient 3 (som havnet i koma) hadde en alvorlig hjernesykdom
- forskningen var ”kun for forskning/utelukkende for å forske”
- pasientene fikk opplyst at det var ”minimal risiko”
- det var 1 - 3 % risiko for alvorlige komplikasjoner ved å delta i forskningsprosjektet
- det var risiko for dødelig utgang ved å delta i forskningsprosjektet
- pasienter ikke visste at det var tatt hjerneprøver av dem (8. desember 2012)

Helsetilsynet konkluderte med at sykehuset brøt kravet om informert samtykke fordi et informasjonsskriv ikke spesifiserte risikoen for hjerneblødning. Skrivet var godkjent av Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK), som har spisskompetansen og ansvaret for å kvalitetssikre slike skrivi.

Det er fast policy ved nevrokirurgisk avdeling, Rikshospitalet, at alle pasienter som skal hjernetrykkmåles, får muntlig informasjon om risiko for hjerneblødning. Samtlige pasienter som deltok i forskningsprosjektet skulle trykkmåles, og fikk muntlig informasjon både om risiko for hjerneblødning ved trykkmåling, og om den tilleggsrisiko for slik blødning som vevsprøven innebar. Men fordi jeg ikke hadde journalført nøyaktig hva jeg sa til pasientene, ble den muntlig informasjonen ikke vektlagt av Helsetilsynet.

Helsetilsynet konkluderte at jeg brøt meldeplikten i og med at jeg ikke meldte fra direkte til Helsetilsynet da komplikasjonene oppstod. Men jeg meldte fra til mine overordnede, og jeg meldte fra i sykehusets elektroniske varslingskanal.

Hadde jeg vært mer nøye med å journalføre nøyaktig den muntlige informasjonen pasientene fikk, ville brudd på meldeplikten vært det eneste Helsetilsynet slo ned på.

Rettferdiggjør dette at TV 2 har forfulgt meg i to år i over 70 skandaliserende nyhetssaker?

Rettferdiggjør dette at TV 2 i 35 nyhetssaker brukte ordet ”skandale” om forskningsprosjektet?

Rettferdiggjør dette at et helt fagmiljø er blitt diskreditert?

Rettferdiggjør dette at Norges største behandlingstilstand for pasienter med alvorlig hjernesykdom ble påført en stor ekstrabelasting, som førte til ytterligere økt ventetid på operasjon alvorlig hjernesyke pasienter?

Hvor ble det av dr. Mengele, som med privatøkonomiske motiver lurte tilsynelatende friske mennesker til å være med på uansvarlig forskning ved å si at det var minimal risiko?

Hvor ble det av legen som gjorde inngrep i hjernen ”kun for forskning” ødela pasient 3’s liv, som var skyld i at den tilsynelatende friske mannen som bare skulle til en rutineundersøkelse ble liggende og stønne i koma, uten språk og 100 % pleietrengende? Bildene av pasient 3 ble brukt i 42 nyhetssaker.

TV 2 hadde 2. februar 2015 mulighet til å beklage rekken av faktafeil og grunnløse beskyldninger pressekanalen rettet mot meg i over 70 nyhetssaker. Med Helsetilsynets avgjørelse som ble offentliggjort samme dag, ble dette dokumentert.

Det står fortsatt i VVP 4.13 at ”Feilaktige opplysninger skal rettes og eventuelt beklages snarest mulig”.

Vi har enda ikke sett én eneste beriktigelse eller beklagelse fra TV 2.

Hvor klokt var det av TV 2 å la de to journalistene som har satset sitt journalistiske omdømme på ”hjerneforskningsskandalen” dekke Helsetilsynets avgjørelse?

Er de innklagede tv-innslagene og nettavisartikkelen fra 2. februar laget for å gi et redelig og balansert bilde av Helsetilsynets avgjørelse? Eller er de laget for å dekke over TV 2s journalistiske, presseetiske og moralske nederlag?

Med vennlig hilsen,

Per Kristian Eide